

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL IX.

„Gazeta” iese în ziua care di.

Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.
Se primumără la toate oficiile poștale din țară și din afară și la dd. colectorii.
Abonamentul pentru Brașov administrațiunea, piața mare, țergul Inului Nr. 30 etagiu I: pe un an 10 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl. 50 cr. Cu două în casă: Pe un an 12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl. Un exemplar 5 cr. v. a. s. 15 bani. Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 265.

Brașov, Sâmbătă 29 Noemvre (11 Decemvre)

1897.

Sub zodia ordonanțelor.

Pas de pas am ajuns frumușel în monarchia noastră eră-și la pragul unui period de gnvernare numai prin ordonanțe.

Dincolo, în Austria, s'a și anunțat printr'un comunicat oficial ne-succesul tuturor încercărilor de-a face posibilă prelungirea provisorică a pactului cu Ungaria pe cale parlamentară și s'a pus hotărât în vedere aplicarea §-lui 14 al constituției spre regularea afacerii provisorului printr'o ordonanță împărătească.

În Ungaria, cu toate silințele ce și-le-a dat guvernul, de-a pregăti așa dîsa confirmare a statului quo, printr'o orînduire de sine stătătoare a dietei, lucrurile stau pentru moment ast-fel, încât este deja mare temerea, că guvernul nu va isbuti a scote la liman proiectele sale de lege în timpul recerut și va fi constrins, cu voia orî fără de voia, de cătră opoziția, să pornască și el pe calea regulării numai prin ordonanțe a afacerilor cu cealaltă parte a monarchiei.

În cazul acesta s'ar restabili echilibrul dualistic și ar merge strună spre „absolutismul modern”, de care a fantasat Cehul tînăr Eduard Gregr într'un discurs, ce l'a ținut dîlele acestea în Boemia, dîcînd, că un ast-fel de absolutism ar plăti ađi mai mult în Austria, decât actualul constituționalism cu Wolf și Schönerer.

Dér și în Ungaria, va recunoșce orî-ce om nepreocupat, ar fi de mai mare preț un astfel de absolutism, decât constituționalismul, care acoperă toate volnicile și călcările de lege, ce numai se pot cugeta.

Intr'aceea, acțiunea în contra provisorului pare a se fi transplăntat din Viena la Pesta. De-ocamdată ea s'a început piano, pentru a deveni tot mai forte și până la fortissimo, decă este să credem asigurărilor, ce se fac din sînul kossuthiștilor.

„Vremurî istorice epocale străbăte acum Ungaria. Ar fi trebuit să credem, că decă vor sosi astfel de vremurî, ca Ungaria să-și pótă recăștiga drepturile, atunci ea va avé pe toți fiii săi într'una și aceeași tabără. Dér ce vedem?” etc.

Cu aceste cuvinte a caracterisat, în ședința de erî a camerei, deputatul Polonyi mersul ideilor, de carî sunt stăpâniți în momentul de față Ungurii din estrema opoziția.

„Să ne recăștigăm drepturile acum, când ni-se oferă ocaziunea neașteptată!” În adevăr, că dând cugetării o astfel de direcțiune, nu va fi greu de-a produce și între Kossuthiștii de diferite categorii o fierbere, care să dea de gîndit guvernului Banffy.

É posibil, ca în adevăr agitația extremilor, în scop de-a ridica un deosebit teritoriu vamal pentru Ungaria, separându-o astfel cu totul economicesce de Austria, să producă un rezultat îngrijitor pentru Banffy

și ai săi. Orî și cât s'ar svîrcoli însă opoziția maghiară, vorbind de buna ocaziune de-a se rupe de Austria, totuși nu-i va crede nimeni dintre cei ce cunosc bine raporturile dela noi și carî știu, că nici atunci, când Maghiarii ar fi imbiați de cei din Austria cu uniunea personală, aceștia nu s'ar întrepune în serios pentru realizarea ei. Causa este simplă și noi am indicat'o mai de multe-orî.

Ungurii nu vor să pună în joc supremația lor, pe care cu ajutorul Anstriei și-au stabilit'o, nu vor să-și pericliteze în timp de patru-deci și opt de ore visul de unitate națională, care i-a electrisat și electrisază de-un șir lung de ani.

Cu toate acestea se va produce în dietă simulacrul unei crâncene lupte în contra guvernului Banffy și ce mai sci, decă din manevrările acestea ale opoziției nu se va nasce nici o încurcătură neprevădută.

Orî și cum ar învîrti'o însă și ar suci'o guvernul, pentru-ca să nu iasă din status quo, să nu sgudue nimic din instituția dualismului, totuși rezultatul real va fi, că acestui dualism se va da, prin procederea a parte a Ungariei, o lovitură de mörte.

O lecțiune Maghiarilor.

Raporturile dintre cele două jumătăți ale monarchiei devin pe dî ce merge tot mai încordate. Până de curînd se certau între ei numai extremii opoziționali, acum încep și oficișii guvernamentali a-și face unii altora complimente puțin grațioșe.

Vădînd îndrăznéla cu care Maghiarii pășesc tot mai mult pe terenul de separațiune față de Austria, cercurile guvernamentale din Viena încep a-le da să înțelégă, că totuși nu merge după nasul d-lui Banffy și cohorta lui de toate nuanțele. Așa „Neue Freie Presse” dela 8 Decemvre publică un articol foarte semnificativ, prin care în terminî deschis dă o bună lecțiune celor din Pesta. Étă ce se dîce în acest articol:

Pertractările pentru pact se urméză de ani de dîle, și din causă, că cvota nu se pótă stabili definitiv, toate hotărîrile de până acum au devenit îndoișe. Acum Banffy dă Anstriei un termen de patru luni pentru rezolvarea tuturor acestor cestiuni. Terminul de 1 Maiu așa-déră este o încercare, ca guvernul austriac să fiă despoiat, prin termen de timp, de deciziunea lui liberă. Voșc să împiedece cu forța de-a refusa acum concesiuni, ce au dat în priviuța urcării cvotei, și de-a nisui la corectarea pactului pe séma Anstriei. Guvernul austriac să făptușcă adecă totul sub presiune, de-orece el stă acum înaintea alternativei. Orî supunere până la 1 Maiu, orî nu va mai fi pact.

Condiția principală a acestui plan este aceea vedere a guvernului unguresc, după care lui îi stă în drept a regula de sine raportul Ungariei față de Austria. Decă corect este această din punct de vedere al constituției maghiare, nu vrem a studia ađi. Din punct de vedere al dreptului ginților

însé Ungaria nu este competentă la aceea, ca acum ea să-și reguleze după plăcere raportul ei cu Austria. Până când guvernul unguresc se mulțumesc cu atăta, ca pactul vamal și economic să se amâne pe un an, nu pe oale de pact, ci independent, până atunci discuțiunea asupra hotarilor dreptului maghiar n'are însemnătate practică nemijlocită, deși proiectul este cea mai forțată lovitură, ce s'a dat vre-odată contra monarchiei dualiste. Dér fiind-că în proiect se vede și intenția de-a amenința cu regulare de sine definitivă, trebuie să esaminăm, că ore posedă Ungaria aceea independență, pe cum vrea s'o valideze atât de de parte?

Asta n'o posedă! După pactul vamal și comercial, convențiile încheiate cu statele străine sunt de-opotrivă obligătore atât pentru Austria, cât și pentru Ungaria. Am încheiat pe baza acésta convențiuni cu state străine, dintre carî cele mai însemnate sunt Germania, Italia și Elveția, carî rămân în valóre până la 1903. Prin urmare Ungariei îi sunt legate mînile pe 6 ani prin dispozițiunile acestor convenții, și din punct de vedere al dreptului ginților ea nu pótă aduce o vamă independentă contra concurenței austriace... Prin introducerea vămilor din partea Ungariei față de Austria, ea ar deveni călcătore de pact și s'ar pune în contradicțiune și cu acele obligamente, ce le-a luat asupra-și...

Să presupunem, că s'ar aplica de fapt acésta independență. În cazul acela Austria și Ungaria ar deveni două teritorii vamale deosebite, și ar figura din toate punctele de vedere, ca două state cu totul străine. În cazul acesta Austria, în înțelesul clausulei națiunei celei mai vatorisate, n'ar permite cerealelor, lemnărilor și vitelor ungare să intre la noi fără vamă. Decă am lăsa acest favor statului unguresc, acésta ar puté-o prînde și celelalte țeri cu carî avem convenții. Fiind însă, că de-ocamdată nici un parlament austriac nu este aplecat, ca introducerea produselor rusesor și americane să se facă fără de vamă, Austria ar fi silită în mod inevitabil, ca produsele agrare din Ungaria să le îngreuneze c'o vamă corespundătore celor rusesci și americane. Așa-déră Austria vrînd nevînd, ar răspunde independenței unguresci c'un întreg șir de taxe vamale pe produsele ei economice. Clausula „națiunei celei mai favorisate” ar fi o mare lovitură pentru Ungaria, și nici scărirea tarifelor n'ar puté-o recompensa de pierderile ce le-ar suferi în urma vamei austriace. Dér Ungaria are vre-un avantaj din aceea, că Austria încă suferă pagubă?... Introducerea de fapt a independenței ungare ar fi un atentat nejustificabil contra dreptului ginților și cuprinde un serios pericol pentru izbucnirea crizei politice și economice în amîndoué statele monarchiei.

Posibilitatea independenței ungare este foarte problematică și în cestiunea băncei, decă ea vré să respecte cu lealitate și onestitate convenția monetară cu Austria, care e valabilă până la 1901, așa cum se obișnuiesc între popórele, carî trăsesc în raporturi amicale. Ungaria nu pótă nega, că convenția monetară eschide orî-ce dispozițiune unilaterală referitor la circulația banonotelor. Decă Ungaria și-ar înființa bancă independentă, care ar pune în circulația banonote de hârtie, atunci acésta ar însemna un amestec în circulația banonotelor de hârtie, ceea ce pactul interđice.

Ungaria așa déră atât din punct pe vedere vamal și economic, cât și din punct de vedere al băncei, este legată. Ungaria nu pótă nega, că în 1867 Austria a luat asupra-și sarcina de 70% a cvotei numai cu considerare la pactul vamal și comercial, și acest mod al purtării sarcinilor își pierde înțelesul, deocă cele două state se înstrăinéză prin ruperea reciprocității economice.

Independența ungară ar provoca în afară cele mai îngrijitóre încurcături față cu număróșe state europene, ar nimici reforma valutei, ar sgudui afacerile financiare, ar face nesigur creditul și, în urmările ei, ar provoca o crisă, ce nu se pótă prevedé atât față cu Austria, cât și față cu Ungaria. Sperăm încă la o rezolvare, și la aceea, că Ungaria se va retrage dela ridicarea securii contra poziției de mare putere a monarchiei și contra bunăstării ei economice.

Articulul fóiei vieneșe a produs mare consternare în tabéra guvernamentalilor maghiari. Foile oficióșe ale guvernului din Pesta fac apel la opoziția maghiară, ca în fața gravei situațiuni, să pună la o parte pasiunile vechi și să dea sprijin guvernului de-a trece norocos peste acésta mare cestiune. „Pesti Naplo” dîce: „Nu ne temem, că Maghiarul se va nebuni. Acésta nu e obiceiul național la noi. Ne temem însă cu mult mai tare, că Austriacul va căpăta minte”.

§. 14 în Austria.

Situația din Austria a ajuns acum la o limpedire mai mult séu mai puțin definitivă. S'a implinit de fapt ceea-ce până acum se esprima numai prin combinațiuni.

O telegramă din Viena comunică scirea, că ministrul președinte br. Gautsch a rupt cu desebșire pertractările cu partidele din parlament.

Br. Gautsch a invitat alaltăerî la sine pe Funke, seniorul șefilor partidelor din stînga, cu care a consultat timp de o óră. Gautsch a declarat lui Funke, că guvernul nu se află în pozițiune de a mai face propunerî opoziției privitor la ordonanțele de limbă.

În urma acestei declarații, nu mai pótă fi de-ocamdată vorba de funcționarea parlamentului, așa-dér pactul și provisorul budgetar va fi introdus prin ordonanță imperială pe baza §. 14.

Se afirmă, că guvernul a rupt pertractările cu partidele din stînga în urma unei hotărîri, ce a luat'o într'o consfătuire cu conducătorii Cehilor tineri. Cehii-tineri au declarat, că în cestiunea ordonanțelor de limbă ei au făcut cele mai estreme concesiuni, din care causă pozițiunea lor e foarte dificilă, fiind-că poporul ceh consideră proclamarea statarului în Praga drept o măsură nedreptă.

Cei mai mulți deputați au părăsît deja Viena erî.

Este interesant de a-se sci, că monarchul, după ce a conferit cu br. Gautsch și după ce a convorbit cu Funke, a primit într'o lungă audiență pe contele Francisc Thum, bär-

batul de incredere al nobilimei clericale-feudale, — care e considerat ca „om al viitorului“.

„Neue Freie Presse“ anunță, că deore-ce cele două guverne nu s'au putut învoi în cestiunea cvotei, monarhul va decide în privința acosta. Deciziunea prea înaltă asupra statutului quo, adecă asupra proporției de 70:30, se va estinde pe un an. După deciziunea în cestiunea cvotei se vor intruni ambe delegațiunile, ca să stabilească și voteze legea comună financiară.

*

Intreruperea pertractărilor, cel puțin pentru timpul cel mai apropiat, rezultă clar și limpede din următorul comunicat oficial, ce s'a publicat Mercuri seara:

„D-l ministru președinte a declarat în decursul zilei de azi atât Escelenței Sale deputatului cavalier de Jaworsky, ca președinte al comitetului executiv al majorității, cât și deputatului Dr. Funke, ca președinte al conferenței conducătorilor stângei, că ia cu multămire la cunoștință împărțirile ce le-a primit dela dănsii privitor la inaugurarea de desbateri liniștite parlamentare. D-l ministru-președinte a declarat mai departe, că pentru acuma trebuie să considere ca încheiate convorbirile asupra acestor afaceri. Redeschirea parlamentului în anul acesta este deci definitiv exclusă. Provisorul pactului, adecă susținerea în status quo a raporturilor economice cu Ungaria, se va enuncia în curând prin ordonanță împărătească pe baza § 14 al constituției. Dacă și când va fi din nou convocat parlamentul, nu se poate spune în momentul de față“.

Comunicatul de mai sus, vorbind de-o întrerupere a convorbirilor guvernului cu partidele „numai pentru acuma“ — se conchide, că br. Gautsch are în vedere a relua pertractările într'un termen mai îndepărtat. Cu alte cuvinte, nu se gândesce de a guverna timp mai îndelungat fără parlament. Dér ca să pótă fi erăși reincepută activitatea parlamentului, e de lipsă să-i premérgă aflarea unui *modus vivendi* între Germani și Cehi, ca să nu se mai întemplet ceea-ce s'a întemplet.

Tisza Kálman despre situația.

Diarul maghiar „Szabadság“ din Oradea-mare publică o întrevorbire, ce a avut-o un redactor al său „cu cel mai de frunte bărbat de stat maghiar“, — cu Tisza Kalman, care s'a pronunțat astfel despre situația din Ungaria:

Situația este foarte serioasă — dize „marele bărbat de stat“ — și ruina și periclitarea poziției de mare putere a monarhiei austro-ungare numai așa se va pute înouă, decât vom dovedi, decât nu vom lăsa nimic, sau nu vom nega nimic din drepturile și datorințele noastre stabilite în sancțiunea progmativă, explicate și înșirate în art. de lege XII din 1867.

Drepturile noastre ni-le susținem, ori-ce va face Austria, dér ne vom implini și datorințele.

Articolul de lege XII dela 1867 are două părți cu totul deosebite din punct de vedere al dreptului public. Una, care isvoresce în mod obligator din sancțiunea pragmativă (de pildă armata comună), alta, care se susține în § 68 al art. de lege XII — 1867 referitoare la dreptul regulării independente depline a țării (de pildă uniunea vamală și banca). Cea dintâi nici nu pótă se vină în discuția.

Din cauza celor ce s'au întemplet în Austria, actualmente e neîndoiș, că a sosit timpul, când regularea legislativă independentă se pare a fi o necesitate neînlăturabilă.

Cestiunea e, că ce pretinde interesul economic și politic al Ungariei, căci este un principiu greșit, care pare a susține, că regularea afacerilor noastre economice și de

banca numai atunci pótă fi independentă, decât duce la o rupere.

Nu se pótă nega, că interesul economic de stat atât al Austriei cât și al Ungariei este, ca pe lângă condițiunile echitabile și drepte să se susțină teritoriul vamal comun. Firesce, că decât cealaltă parte ar ridica astfel de pretensiuni, carl ar fi păgubitor pentru patria noastră, atunci ar trebui în contra a ori și ce să ne folosim de dreptul, ca legislativa se procedă pe baza teritoriului vamal deosebit.

În genere ăis, e de cel mai mare interes al patriei noastre, ca contemplând și viitorul, să nu pornescă din parte-ne nimic ce ar puté să inflințeze în mod păgubitor asupra susținerii de mare putere a monarhiei austro-ungare, fiind-că susținerea pozițiunei actuale favorabile a statului maghiar, recunoscută pretutindeni de însemnată, își află expresiune toomai în aceea, ca lumea să se convingă, că în Ungaria se pótă afla cea mai sigură garanția, ce o are monarhia austro-ungară în poziția sa de mare putere europeană recunoscută ca necesară.

Românii și Bulgarii.

Opozițiunea liberală din Bulgaria, al căreia șef este d. Radoslavoff, a publicat un manifest în care se acuză greu ministerul Stoiloff.

În acest manifest, între altele, se dize următoarele:

„Dér relațiunile noastre cu statele vecine, carl erau odinioară escelente și care au devenit ostile? România, cu care suntem atașati prin legături tradiționale, nu este ore réu dispusă către noi? Cui se atribuim această atitudine, decât nu politicei lui Stoiloff?“

Simțim o adevărată mulțumire — dize „Drapelul“ — vădând că opiniunea liberală din Bulgaria recunosce fără rezervă, că nu din cauza noastră s'au răcit ore-cum pentru câteva timp relațiunile noastre cu statul bulgar.

Noi am fost un asil și o scólă pentru Bulgarii. În vremuri grele, în timp de restriște, noi i-am primit frățesce și în scólele noastre i-am învățat carte.

Mai mult, la vreme de grea cumpănă am luptat alături cu Rusia pentru emanciparea Bulgarilor.

Vrem și suntem în drept a ne aștepta la grațitudine, la recunoștință din partea Bulgarilor.

Noi nu ne îndoiim de sentimentele amicale ale poporului bulgar. Nu putem însă dize același lucru despre guvern.

Campania dușmană dusă de diarele oficiale bulgare contra noastră este cunoscută. E știut, că cu soirea și aprobarea guvernului s'a făcut o întrégă campanie pentru a dovedi, că Dobrogea se cuvine Bulgarilor.

Mai mult: din indemnul celor de la Sofia s'au rățăcit Bulgarii din Tulcea, care s'au pus în revoltă contra autorităților și legilor noastre scolare.

Dorim din totă inima ca ori-ce umbră de neînțelegeri să dispară dintre noi și vecinii noștri. Dorim să trăim prietenesce; însă pentru acosta trebuie ca guvernul bulgar să nu mai provóce și să nu mai încurajeze porniri rele contra noastră.

Să sperăm, că vocea liberalilor bulgari va fi ascultată de guvernul bulgar.

SCRIRILE DILEI.

— 28 Novembre. v.

Aniversarea luării Plevnei. Azi Vineri a 20-a aniversare a luării Plevnei, un Te-Deum va fi celebrat la orele 10 și jum. dim., la biserica din Dealul Spirei, în prezența M. S. Regelui și a tuturor oficerilor generali și superiori din garnisonă. După oeremonia religioasă, M. S. Regele va privi defilarea trupelor. Serbarea e anunțată, în dorii zilei, prin 21 lovituri de tun. Orașul și tóte edificile publice sunt pavoașate. Săra se dá un prânț militar la palat.

Se cer cheltuelile procesului. C-țim

în „Tribuna“ de azi, că în urma avisului procuraturii din Clușiu, șispanul comitatului Sibiu a provocat pe administrația „Tribunei“, ca în termen de trei zile să plătescă suma de 516 fl., căci altfel va fi confiscată din cautiune. Această sumă e amenda de 500 fl., la care a fost condamnat d-l Baltes în ultimul proces, în care, cum se știe, d-l Baltes a fost grațiat. „Tribuna“, care e de părere, că grația monarhului s'a estins și asupra pedepsei în bani, numesce procederea procurorului „o sfidare a grației împărătesei“.

Inmormentarea admiralului br. Sterneck. Marti a răposat în Viena admiralul flotei austro-ungare br. Sterneck. Inmormentarea lui s'a făcut Joi în Viena cu mare pompă militară. A asistat și Majestatea sa monarhul. Osémintele admiralului au fost transportate la Pola.

Arestări în Praga. De Marti dimineața până Joi s'au făcut în Praga 64 de arestări. Dintre aceste 24 pentru furt, 5 pentru bănușala de-a fi jăfuit, și pentru spargeri de ferestri. Au mai fost arestați 17 calfe de tapițieri bănuși și spargerea ferestrelor dela spitalul public.

Ministrul croat Josipovich, despre care am anunțat, că și-a dat dimisia, — va rămâne totuși la postul său. Se dize, că confictul, ce l'a avut cu ministrul unguresc de finanțe s'a aplanat.

Prăvăliă românească în Dees. Primim următorul avis, pe care-l recomandăm deosebit atențiunii a Românilor din ținutul Deesului: Sub firma „Mercur“, societate comercială pe acții, în Dees, își va începe în 12 l. o. activitatea, noua prăvăliă românească. Deci se atrage atențiunea inteligenței române și cu deosebire a preoției și învățătorimeii din acel comitat, ca să informeze poporul despre noua deschidere, unde se află spre vândare, pe lângă cele mai modeste prețuri, toți articuli aparținători mănufacturii, spețerii și ferăriei. Direcțiunea.

Incompatibilitatea profesorilor. Ministrul Wlassics a lansat de curând un ordin aspru, prin care interdice profesorilor dela scólele medii unele ocupații laterale. În sensul ordinului profesorii n'au voie să participe la înființarea și dirigiarea institutelor de bani, de depuneri, a societăților pe acții și în genere a întreprinderilor de câștig; nu au voie să ocupe la institute de aceste posturi împreunate cu salar fix, dividende sau cu remunerații. Ordinul însărcinează pe inspectorii școlari la controlă severă în privința acosta, având a raporta ministrului în tóte ocaziunile.

Nou comandant al marinei austro-ungare — după cum anunță „Neues Wiener Tagblatt“ — va fi numit vice-admiralul Spanu.

Manifestațiunii de simpatie pentru Germanii Austriei, au început să se pună în scenă în Germania. Manifestația, ce era planuită a se face la Berlin, șcim, că în urma întervenirii guvernului prusian, n'a fost permisă. Manifestațiile le aranjează cunoscuta reuniune pangermană (Alldeutscher-Verband). Acum voesce să aranjeze, în ziua de 14 Decemvre în orașul Mainz o astfel de manifestațiune pentru Germanii din Austria.

Cum a fost primit Badenii în Galizia? Postul ministru-președinte, contele Badenii, a sosit Mercuri la moșia sa în Buso (Galizia). El n'a trecut prin Lemberg. Pe tótă linia însă dela Cracovia până în Przemysl s'au făcut seara târziu în trecerea sa multe ovațiuni din partea populațiunei polone. Mai tóte orașele, pe unde a trecut trenul, au fost iluminate. La gări și la haltele mai mici s'au prezentat deputațiunii ale reprezentanțelor comunale și districtuale, diferite reuniuni, cele mai multe cu musică și nu public foarte numeros, care a salutat pe conte cu acolamări entusiastice. În Tarnov, contele Badenii a mulțamit primarului Rogoyski, care l'a întâmpinat în fruntea mai multor deputațiunii, pentru estă-ordinarele dovești de simpatie.

Logodnă. Din Arad ni-se anunță logodna d-lui Iuliu A. Herbay cu d-ra Lucreția Tămdșdan.

Honved și diarist. Orașul Debrețin e ținut în mare agitația din cauza unei bății sângerose, ce s'a întemplet zilele aceste între un ofițer honved dela husari și între un diarist maghiar. Marti seara, la reprezentația teatrală ofițerul Iosif Szlavy, începând să converseze cu voce înalta cu cei ce sedeau lângă el, așa că publicul începând să devină impacient. Când conversația deveni prea de tot supărăciasă pentru auditor, diaristul Mero Bela, colaborator la „Debrezener Ellenör“, dize ofițerului: — Mai încet! La acosta Szlavy răspunde: — Ce trebă ai? — Șești mă rog! dize Mero. Szlavy se depărta iritat și în trecere dize diaristului. — Vino afară! — Voiu merge între scote! De altmintrelea, decât te vei atinge de mine, te bat ca pe un câne! Între acte Mero a eșit, dér abia dize câte-va cuvinte, și Szlavy îi aplică câte-va palme. — Murim, d-le locotenent, dér nu ne vom da! dize Mero isbind binocul în fața ofițerului. La acosta Szlavy scosse sabia și aplică o strașnică lovitură în capul lui Mero, care voi să scape, dér locotenentul îl bătă atăta cu sabia peste cap și membre, până ce cădă jos. Atunci se ivi și poliția și medicii, carl luară pe Mero în îngrijire. Mero a primit mai multe tăieturi la cap și la față; dintre carl una adăncă și foarte primejdiosă.

Spiritistiții din Ungaria vor să se constituie în societate. Baronul-spiritist Ioan Mikos a adresat un apel către toți spiritistiții, invitându-i să se stringă într'un corp, ca să pótă lua poziția față cu inimiții lor.

„Căldarul Plugarului“, edat de tipografia „A. Mureșianu“ din Brașov și întocmit de I. Georgescu cu deosebită privire la trebuințele poporului nostru agricol, are o parte literară și economică foarte variată și bogată, cuprinzând mai mulți articuli bine aleși, povești, poezii etc. La început biografia lui Alesandru Roman, apoi o întroducere de autor, un articol intitulat: Alegerea carierelor; Cei doi prieteni (istorisire morală) trad. de N. Petra-Petrescu; Numai una, poezie de G. Coșbu; Bogatul și săraucul în spiritul lumii și în ordinea Provedinței de Dr. Elefterescu; Insurat de două-ori, (novelă populară) de I. Pop Reteganul. Partea economică, redactată de I. Georgescu, începe cu un articol: Economia înțeleptă; urmază Rotațiunea în cultura legumelor; Incolțirea sémênțelor; Bótele animalelor de casă; Ingrășatul porcilor; Animale folositoare și stricicioase grădinăritului și plugăritului. La urmă câte-va pagini de povești, Diverse, Glume etc. apoi câte-va cóle de anunțuri. Prețul 25 cr.; trimis prin postă 30 cr. La 10 esemplare comandate de-odată unul se dá în cinste. De vândare la Tipografia „A. Mureșianu“ în Brașov.

Nouă bancă românească la Oradea-mare.

Publicăm mai jos prospectul pentru înființarea noului institut de credit și economii, pe care Românii bihoreni vor să-l înființeze în Oradea-mare.

După cum se vede din prospect, noul institut de bani e proiectat în stil mare, cu un capital social de 200,000 fl. Românii bihoreni au simțit de mult lipsa unei asemenea bănci. Șansele, în carl ea se înființează, sunt foarte promițătoare. Oradea-mare este un centru însemnat, în care „Bihoreana“ are să fiă singura bancă românească, chămată a scuti populațiunea română din acel comitat de esplotarea cămătarilor străini.

Sperăm, că publicul român va înțelege importanța acestei bănci și se va grăbi a face posibilă înființarea ei prin subscrierea de acții.

În ce privește soliditatea întreprinderii, numele fondatorilor subscriși în prospect, cari sunt tot atâția fruntași bihoreni cu reputațiune și bine cunoscuți în cercurile românești, ofer cea mai sigură garanță.

O listă pentru subscrierea acțiunilor este depusă și la administrația diarului nostru. Subscrierea se poate face pe lângă observarea condițiilor prevăzute în următorul:

Prospect

pentru înființarea unui institut de credit și economii, societate pe acții, în Oradea-mare (Nagyvárad) sub numele „Bihoreana“.

1) Subscrișii fondatori luăm inițiativa pentru întemeierea unui institut de bani, pe timp nedeterminat, sub firma: „Bihoreana institut de credit și economii, societate pe acții, în Oradea-mare (Nagyvárad)“.

Scopul societății este a deștepta spiritul de economie în toate clasele societății, prin depuneri spre fructificare și prin deschidere de credite solide, a înlesni ori-ce lucrare onestă pe terenul agriculturii, industriei, comerțului și altor afaceri economice.

2) Societatea se înființează cu un capital de 200.000 fl. sau 400.000 corone.

3) Capitalul social de 200.000 fl. respective 400.000 corone se împarte în 2000 acții de câte 100 fl. sau 200 corone.

4) Subscrierea acțiunilor se încheie cu ziua de 15 Martie 1898 st. n.

5) La subscrierea acțiunilor sunt a-se plăti 10% din valoarea nominală a acției, adică după fiș-care acție câte 10 fl. sau 20 corone și 2 fl. sau 4 corone dela fiș-care acție, ca spese de fondare.

La 30 de zile după adunarea generală constituantă vor fi a-se plăti direcțiunii 20% din valoarea nominală a acțiunilor, adică după fiș-care acție câte 20 fl. sau 40 corone.

Eră restul de 70% va fi a-se plăti la convocările direcțiunii; însă direcțiunea nu va pute pretinde plățirea în rate mai mari de 10% și în termeni mai scurți de câte 3 luni.

6) Fondatorii își susțin dreptul de-a alege prima direcțiune, pe trei ani. (Legea comercială §. 183).

7) În cazul când s'ar subscrie mai multe decât 2000 acții, reducerea se va efectui în proporțiune dela aceea, cari au subscriis mai multe acții.

Adunarea generală constituantă poate decide însă și ridicarea capitalului social până la suma subscrișă.

Oradea-mare, 23 Septembrie 1897.

Iosif Vulcan redactor și proprietar, Toma Pacala protopop, Nicolau Zigre adv., Ios. Roman adv., Dr. Coriolan Pop adv., T. Kővari preposit capitular, Petru Mihăiș protopop gr. cat., Dr. Florian Duma adv., Semeil Ciceronescu prof. prep., Dr. Aurel Lazar adv., Andrei Horvath presbiter, Petru Pantea comerciant (toți din Oradea-mare); G. Pop de Băsesci proprietar în Băsesci, Vasile Ignat avocat și proprietar în Beiuș, A. Palladi preot și proprietar în Feneș, Dr. Gavril Cosma adv. și proprietar în Beiuș, A. Cosma, director executiv al „Silvaniei“ în Șimleu, Dr. Iustin Popp o. adv. și proprietar în Tîlca, Dr. I. Nichita adv. în Șimleu, Victor Illyes proprietar în R.-Cristur, Mih. Velicic adv. în Chișineu, Nic. Vuia direct. instit. „Victoria“ în Arad.

Societatea „România Jună.“

Din Viena primim raportul anual al societății academice social-literare „România Jună“ pe al 27-lea an administrativ (1 Oct. 1896—30 Sept. 1897). Din partea generală a acestui raport, subscriș de d-l președinte al societății Cornel Comanescu, însemnăm următoarele:

La 28 Ianuarie n. c. a răposat unul dintre cei mai călduroși sprijinitori ai societății, Alexandru Casotti, privatier în Viena, care până a fost în viață urma cu deosebit interes activitatea societății, dându-i întotdeauna sprijinul său moral și material, și la moarte testă societății suma de 5000

lei. Tot-odată d-l Procopie Casotti, un frate al răposatului, dăruie societății bogata bibliotecă și mobilierul regretatului defunct. Licitându-se mobilierul, s'a încasat suma de 1649 fl., și biblioteca formeză astăzi unul dintre decorurile localului societății. D-l Procopie Casotti încă este unul dintre sprijinitorii cei mai cu inimă ai acestei societăți; d-sa mai făcui în acest an societății și un dar de 75 fl.

Societatea a moștenit în acest an și dela regretatul br. Urs de Margine suma de 100 fl.

Cu ocaziunea adunării generale din acest an, societatea a numit ca membrii onorari ai săi pe d-nii Vladimir Vasile de Renta vicar general gr. or. în Cernăuți, și Virgil Onișiu, director gimn. în Brașov; și ca membrii emeritați pe d-nii: Dr. N. Comșa, Dr. Al. Fodor-Crețulescu, Dr. G. Iuliu Anoa și Dr. Al. Borza.

La toate ocaziunile și în tot timpul societatea s'a nisuit a sprijini pe membrii săi lipsiți de mijloce, oferindu-le împrumuturi, ajutoare, prânț și cină gratuită la „mensa academică“, precum și locuință gratuită, după cât i-au permis mijlocele.

Activitatea pentru înființarea „Internatului academic român din Viena“, ce se proiectase din incidentul aniversării de 25 de ani a societății, se află în dezvoltare încă. Comitetul speră, că sub energica conducere a d-lui Dr. Sterie Ciurcu, această întreprindere va pute fi rezolvată cât mai curând.

Din partea specială a raportului notăm, că societatea a avut în anul școlar trecut 34 membri ordinari din diferite părți ale Ardăului, Bănățului, Ungariei, Bucovinei, României, Macedoniei etc. Societatea a ținut 11 ședințe ordinare, 2 extra-ordinare, 1 festivă și 2 literare. Biblioteca numără cu finea anului 1095 opuri. Averele societății în 30 Septembrie 1897: 10.082 fl. în obligațiuni și 6771 fl. bani gata. Venitele societății au fost în anul trecut 1521 fl., speșele 1223 fl., rămâne deci un saldo de 298 fl.

Correspondența „Gaz. Trans.“

BRAN, 9 Decembrie 1897.

Onorată Redacțiune! În 20 Decembrie c. s'a făcut în comuna Tohanul-vechiu alegerea unui „deputat“ pentru „dieta“ comitatului Făgăraș. Candidat a fost d-l George Urdea, solgăbirul ceroului Bran, care de sine înțeles, a și fost ales cu majoritate de voturi, contra d-lui Dr. Ioan Șenchea, bărbat independent, capabil de-a apăra interesele românesor din acest comitat.

La această alegere, ca la toate câte i-au precedat, cu excepțiunea Tohanenilor vechi — vechi și în păcate — foarte puțin alegători s'au prezentat de prin comunele învecinate; preoți și învățători însă nici unul.

Alegerea a fost condusă de notarul din Tohanul-vechiu, un Ungur ca toți Ungurii, și ca votanți s'a prezentat o companie de notari, primari, vice-primari și isprăvnicieii dela toate cancelariile comunale.

Cu excepțiunea unui singur căroimur rătăcit, nu s'a prezentat nici un Ungur din acest cerc; d-er soții pentru ce? — pentru că soian ei bine, că noi Români suntem patrioți buni, scim să le facem trebile și gustul pe speșele noastre; apoi ei, chiar de-ar fi venit, unui Român, fiă chiar și solgăbirul, pentru lumea asta votul nu și-l dau.

D-l Dr. Șenchea, neajutorat de nimeni, a obținut totuși peste 40 voturi; dovadă, că simpatia Românilor buni era pentru d-sa.

D-er pentru Dumnezeu, d-lor preoți, învățători și toți căli vă numiți domni: nu vedeți odată primejdia, ce ne stă înainte? Nu vedeți și nu simțiți fățișă intențiune, de-a ne pune bățul de cerșitor în mână și a ne îndrepta pe calea peirei? Ce moștenire voiți să lășăm copiii noștri: cărja de cerșitor și vecinicul blăstăm? Nu vedeți ore, că din bunul nostru comun, adunat cu munca palmelor noastre, rabdând

chiar și fôme alătura cu copiii noștri, nu putem ajunge nici măcar în slujba de măturători și îngrijitori ai drumurilor noastre?

Cuget a fi destul cu atâtea jălui. Datorința noastră este, de-a ne pune pe lucru și în unire să împunem dușmanului respectarea dreptului nostru de a trăi și a ne dezvolta în pace și tihnă pe acest pământ strămoșesc.

nu-da.

ULTIME SCIRI.

Budapesta, 9 Decembrie. În ședința de azi a dietei, opoziția kossuthistă a atacat vehement guvernul, invinuindu-l cu vătămarea constituției. Într-egă ședința a fost foarte sgomotosă. Deputatul kossuthist Barabás a declarat, că opoziția kossuthistă va folosi toate armele posibile, ca proiectul noului provisoriu, să nu devină nici-odată lege. Observațiunea s'a declarat în totă forma.

București, 9 Decembrie. Nota celebră a puterilor în afacerea pagubelor suferite de sudiiți străini în urma turburărilor de Duminecă, a fost prezentată guvernului prin decanul corpului diplomatic, ambasadorul rusesc Fonton. Reprezentantul Germaniei nu s'a asociat, de-orece nici un supus german n'a suferit pagube. Se susține, că guvernul ar fi admis pretențiunile cuprinse în notă.

Praga, 9 Decembrie. Deputatul ceh-tiner Gregr a ținut un discurs la o adunare din Laun, în care a ținut, că Cehii au putut esperia și de astădată, că nici un bine nu le poate veni din Viena. Absolutismul modern, țice Gregr, face mai mult rău în Austria, decât o constituția cu Wolf și Schönerer. De-orece Germanii nu voesc să se înțelégă cu Cehii, aceștia trebuie să lupte, ca în într-egă Boemia limba oficială să fiă numai limba cehă.

Viena, 9 Decembrie. Majestatea Sa a dăruit 1500 fl suboficerilor și ostașilor, cari cu ocazia turburărilor din Praga au suferit răni.

Brünn, 8 Decembrie. Ieri s'a făcut aici o manifestațiune antigermană din partea studenților Cehi radicali. Au traversat stradele orașului cântând „Hej Slovane“, la ceea-ce Germanii au răspuns cu contrademonstrații. Poliției i-a succedat a împrăscia pe demonstranți. Au fost arestate 24 persoane.

Lemberg, 9 Decembrie. În teatrul național polon de aici au fost demonstrațiuni ceho-polone. Musica a cântat între acte imnul național ceh, apoi s'a cetit o telegramă a primarului Poglipny din Praga și a directorului teatrului național ceh Schubert. Telegrama lui Podlipny țice, că solidaritatea Polonilor și Cehilor se va stârși cu învingerea cauzei cehe.

DIVERSE.

Un tată precaut. Dionisiu tiranul dădu odată Spartanului Lisandru două costume foarte pompoze cu rugărea să-și alegă unul din acele două pentru fiică-sa. Lisandru însă luă ambele costume cu el, țicând: „Fiica mea mai bine soie să alegă decât mine“.

Birouri de căsătorii. Așa numitele birouri pentru a mijloci căsătoria între oameni, s'au introdus mai întâi în Franța. Primul birou de felul acesta a fost inventat îndată după revoluțiunea francoasă cu scop bun („pour le bon motif“) de-a mijloci cunoștința între tinerii cetățeni și tinerele cetățene. Prima agențură matrimonială („Agence matrimoniale“) publică, a fost introdusă de un anumit de Foy, un prieten al lui Alexandru Damas-tatal și care agențură avu

resultatul cel mai mare. Cătră finea imperiului frances au fost 11 institute de aceste și de atunci s'au înmulțit așa de tare încât azi numai în Paris sunt peste 150 birouri de căsătorii și fiă-care din aceste birouri în timp de 8 luni mijlocosce 202 căsătorii.

O poveste romantică din claustru. Diarul „Allg. Ztg.“ enarză următoarele: Într'un claustru din sudul Germaniei se întâmplă de curând un episod cam rar în felul său și care ar pute servi ca material bogat pentru un roman modern. Sunt mai mulți ani de când două inimi tinere se iubeau împrumutat. Amândoi amanții erau de religione deosebită și părinții lor, pe lângă toate rugămintile din cauza diferenței de religione, nu se învoiau la căsătoria tinerilor. Și tinera fată nu voia să încheie legătura vecinică a căsătoriei fără binecuvântarea părinților. Astfel tinerilor nu le rămase alta, decât să se despartă pentru totdeauna, ceea ce și făcură. Tinerul, care era catolic intră într'un claustru și deveni călugăr, și tinera fată rămase nemăritată, intrând în serviciul îngrijitorilor de bolnavi. — Trecură ani. În celula claustrului tinerul călugăr singur își oțuta erăși liniștea inimii sale. Împlinindu-și cu mare zel datorințele de călugăr. Într-o zi se prezentă la abatele claustrului o damă frumoasă, elegantă de o etate ceva înaintată, cu rugărea, că ar dori a trece dela religionea protestantă la cea catolică. Abatele după puțină ongetare se învoi cu planul damei și cu instrucțiunea în cele catolice încredință pe unul dintre călugării cei mai apti, cu numele pater Silvester. După două zile călugărul dispărui din claustru cu eleva sa.

Înșelat. Când regina Assiriei, Semiramis — care după moțtea sotului ei, Ninus, ajunse ea regentă pe la 2000 înainte de Christos, — lășă să-i facă o criptă, pe nea acesteia s'au scris următoarele: „Carora dintre următorii regi le trebuie bani, să deschidă cripta, și să-și ia cât voesc“. Mai târziu când Darius, regele Persilor desfăcui cripta, nu află nici un ban, oi vedu o a doua inscripțiune de următorul supriș: „Dacă tu n'ai fi fost un om rău și iubitor de argint, n'ai fi conturbat liniștea morților“.

Literatură.

D-l Virgil Onișiu, director la gimnaziul român din loc, a scos în editura librăriei N. I. Ciurcu un volum de schițe și novele intitulat „De tôte“. Volumul se estinde pe 200 pag. format octav. El cuprinde următoarele piese: O serată literară-musicală-declamatorie în Șunturug. — Fără nume. — Epistola ad Corobetium. — Praf și cenușă. — Tempi passati. — Notarul Scurtu. — La țără. — Singur. — Amintiri din viața de student 1) Tanda și Manda. 2) Bronchitis. — Linda Raia. — Tôte aceste piese sunt scrise într'un limbaj românesc ușor și curgător, oferind cititorului momente de-o plăcută distrațiune prin abundența varietății și prin imaginația viuă, ce autorul a scit să pună în ele. Volumul merită într-adevăr să fiă cetit și noi îl recomandăm cu plăcere tuturor iubitorilor de lectură.

Calendarul revistei Lumea Ilustrată pe an. 1898 a apărut la București în editura librăriei Ig. Hertz (Hotel de France) fiind foarte bogat, mai ales în ilustrațiuni. În el aflăm portretele tuturor capetelor și familiilor domitoare din Europa, cu surte notite biografice; apoi portretele tuturor deputaților de azi ai României, precum și alte portrete, biografii și ilustrațiuni în număr mare. Textul încă este bogat. Prețul 1 leu, pentru provinciă 1 leu 30 bani.

În editura librăriei Storck & Müller din București (Calea Victoriei 53) a apărut: „Cătră un nou ideal“, de N. Filipescu. Form. 8° de 200 pag. Prețul 2 lei.

